

ALMA KOSKEL

Taimevärvide õpetus

Tartu : Odamees
1918

Tartu Ülikooli Raamatukogu: A-2751

Trükise digitaalkoopia ehk e-raamatu tellimine (eBooks on Demand (EOD)) –miljonid raamatud vaid hiireklõpsu kaugusel rohkem kui kümnes Euroopa riigis!

Täname Teid, et valisite EOD!

Euroopa raamatukogudes säilitatakse miljoneid 15.–20. sajandi raamatuid. Kõik need raamatud on nüüd kättesaadavad e-raamatuna — vaid hiireklõpsu kaugusel 24 tundi ööpäevas, 7 päeva nädalas. Tehke otsing mõne EOD võrgustikuga liitunud raamatukogu elektronkataloogis ja tellige raamatust digitaalkoopia ehk e-raamat kogu maailmast. Soovitud raamat digiteeritakse ja tehakse Teile kättesaadavaks digitaalkoopiana ehk e-raamatuna.

Miks e-raamat?

- ➔ Saate kasutada standardtarkvara digitaalkoopia lugemiseks arvutiekraanil, suurendada pilti või navigeerida läbi terve raamatu.
- ➔ Saate välja trükkida üksikuid lehekülgi või kogu raamatu.
- ➔ Saate kasutada üksikterminite täistekstotsingut nii ühe faili kui failikomplekti (isikliku e-raamatukogu) piires.
- ➔ Saate kopeerida pilte ja tekstiosi teistesse rakendustesse, näiteks tekstitöötlusprogrammi-desse.

Tingimused

EOD teenust kasutades nõustute Te tingimustega, mille on kehtestanud raamatut omav raamatukogu. EOD võimaldab juurdepääsu digiteeritud dokumentidele rangelt isiklikel, mittekommertseesmärkidel. Kui soovite digitaalkoopiat muuks otstarbeks, palun võtke ühendust raamatukoguga.

- ➔ Tingimused inglise keeles: <http://books2ebooks.eu/odm/html/utl/en/agb.html>
- ➔ Tingimused saksa keeles: <http://books2ebooks.eu/odm/html/utl/et/agb.html>

Rohkem e-raamatuid

Seda teenust pakub juba tosin raamatukogu enam kui kümnes Euroopa riigis.

Lisainfo aadressil: <http://books2ebooks.eu>

Alma Johanson

Taimvärvide õpetus

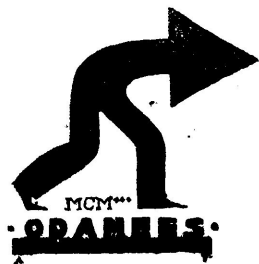
Zur Verbreitung und zur Ausfuhr zugelassen.

Presse-Abteilung A. O. K. 8.

Taimevärvide õpetus.

Kokku seadnud

Alma Johanson.

„Omandus“ kirjastus Tartus 1918.

J. Mällo trükk, Tartus.

Eessõnaks.

Taimevärvid, mille kohta siinkohal juhatust antakse, ei ole meil mitte uudiseks. Mõnikümmend aastat tagasi oli taimevärvimine meie rahva juures veel üleüldiselt tarvitusel. Unustusesse on see jäänud sellest ajast pääle, kus aniliinvärvid tarvitusele võeti.

Selle raamatu otstarve on laiemaid ringkondi esivanemate värvimisekunstiga tutvustada.

Taimevärvidel on see hää külg, et värvid isearalise pehmuse saavad, mida aniliinvärvidega võimalik ei ole, ja see ongi põhjuseks, mille pärast isegi sääli, kus vabrikuvärvimine õige hääli järjel seisab, nagu Rootsis ja Norras, on hakatud käsi- ja kudumisetöodes taimevärvisid tarvitama.

Taimevärvide ilu, olemine võinud meie rahvatöodes imestada, mis vast üht tähtsat osa meie rahvakunstis esitab.

Need värvijuhatused, mis siin raamatus on, põhjenevad pääasjalikult nende teadmiste pääl, mida raamatu kirjutaja Soomes on koguda võinud, kus sellekohaseid kursusi korraldati. Neid juhatusi on võrreldud ka nende ainetega, mis E. R. Museumi

kogude korjajad oma ringreisudel suusõnaliste teadete järele üles on tähendanud. Pääjoontes on värvained kui ka värvimiseviis üks ja seesama enne ja' nüüd.

Raamat sisaldab täpikäälseid juhatusi, mis mitmel puhul ära on proovitud.

A. J.

Juhatus.

Et värvid hästi puhtad ja selged saaksid, on tarvis järgmist silmas pidada:

Värvitavaid lõngu ja villu peab hoolega puh-taks pesema.

Kõik värvimise juures tarvis minevad ained peavad kõige paremat jagu olema.

Kõige kohasem on värvimiseks vask, tinuta-mata katel. Häda korral võib küll ka raudpajas vär-vida, kuid värvid ei saa mitte puhtad, sest et raud-pada sinet annab.

Värvidele, mis iseenesest juba tuhmid, nagu hall, must ja pruun, ei ole tähtis, missuguse riista sees neid keedetakse.

Katelt tuleb iga kord enne värvimist tublisti liiva ehk tuha ja seebiga küürida.

Kepid, mida värvimise juures tarvitatakse, pea-vad kuivast puust ja hästi siledad olema, et need keetmise aeg mitte värvi ei annaks ega lõngade külge kinni ei jääks.

Enne värvimist tuleb ka keppisid pesta.

Et lõngu kaunis raske on ühtlaseks saada, on soovitatav villu värvida, mis kraasimise tõttu segatakse, nii et värvi ebatasasused lõngas mitte nähtavale ei tuleks.

7 Tahetakse siiski lõngu värvida, siis peab selle järele valvama, et villad, millest lõngu kedratakse,

enamvähem ühte laadi oleksid; pehme vill võtab kergemini värvi külge kui karm ja saab selle tõttu tumedam.

Liig kõvasti korutatud ja keeratud lõng saab ka kirju, iseäranis siis, kui kahe värviga värvitakse, nagu roheline ja lilla värv.

Korutatud ja korutamata lõng saab kumbki isevärvi ühes ja selles samas värvivees.

Villa ja villase lõnga pesemine.

Lambad pestakse umbes üks nädal enne lõikamist ja hoitakse puhtal asemel, et nad endid uuesti ära ei määriks. On parem villa enne ketramist mitte pesta, neid on parem tarvitada, kui nad rasvased on.

Enne värvimist pestakse villu kui ka lõngu 3—4 vee läbi, mis mitte keev olla ei tohi, sest et liig kuum vesi musta kinni põletab. Pesemiseks võib soodat tarvitada, selle puudusel ainult seepi. Kõige parem on selleks roheline seep, mida rohu- ja värvikauplustest karpides osta saab. Võib aga ka omakeedetud seepi tarvitada.

Seep klopitakse soojas vees hästi vahule ja selle saasta sees loputatakse lõngu, vihi otsast kinnihoides ja vahete vahel ümber käänates, üles ja alla.

Lõnga peab võimalikult vähe väänama ja hõõruma, et see mitte üleliiga ei vanuks. Tuleks ainult läbi pihu suruda. Kuivama riputades nõrgub vesi isegi välja.

Lõngu pestakse nii mitu korda, kuni vaht enam ära ei kao.

Pääle pesemise loputatakse lõngu paari vee läbi.

On lõngad pehmed, siis peab pesemise juures ettevaatlik olema, et need mitte liiga ära ei vanuks. Värvitakse neid tumedaks, siis aitab ka ühekordne pesemine, seebi asemel soodat tarvitades.

Lõngade keetmine enne värvimist.

Et värv lõngale hästi pääle hakkaks, on tarvilik neid enne värvimist $\frac{1}{2}$ —1 tundi puhtas vees keeta, millesse on segatud kas maarjajääd, punast ehk valget viinakivi, vasevitrioli ehk kroomhaput kaali. Kõik need ained hõõrutakse enne katlasse panemist peenikeseks ja keedetakse, enne kui lõng sisse lastakse, $\frac{1}{4}$ tundi. Maarjajääd ei ole tarvis keeta. Enne lõnga katlasse panemist tuleb vesi ikka ära jahutada, vastasel juhtumisel võib lõng plekiline saada, sest et keev vesi värvi kohe külge keedab ja need kohad, mis kõige enne värvivette satuvad, tumedamad saavad.

Kõik köited ja paasme lõngad peavad võimalikult lahtised olema, et värv igale poole juure pääseks. Et lõngad mitte sassi ei läheks, on tarvilik, et lõngaviht mõlemast otsast kinni seotud oleks. Enne värvimist kastetakse lõng hästi märjaks, väänatakse välja ja raputatakse kõvasti, et niiskus ühetasane oleks. Vett peab katlas nii palju olema, et lõngad täiesti kinni kaetud oleks. Katal peab sedavõrd avar olema, et lõngad kuidagi kokku ei surutaks, et värv igale poole juure pääseks.

Värvimine.

Värvitakse lõngu suuremal määral, siis pannakse kõik lõngavihid kepi pääle ritta ja lastakse korruga katlasse, nii et kepi otsad katla ääre pääle jäävad. Lõngu keerutatakse vahetpidamata ümber kepi kogu keetmise aeg. Värvitakse lõngu vähem, siis pannakse pikem nõör läbi lõngavihi, viht lastakse üleni sisse, nõör jääb üle katla ääre välja, millest vihti tarbekorral tõsta võib. Lõngu tuleb tihti edasitagasi liigutada, et need mõnest kohast mitte tükki ei jääks, vahetevahel peab alumine pool pääle käänatama.

Vesi ei tohi mitte liig kõvasti keeda, sest et siis lõngad kõrgele tõusevad ja kuivale jäävad.

Värvitakse lõnga proovi järele, siis võetakse vahetevahel keetmise aeg katlast väike lõnga ots ja kuivatatakse ruttu ära. Selle järele võib siis otsustada, kas veel keeta ehk koguni värvi aineid juure panna.

Taimed ei anna mitte kõik ühtlaselt värvi välja. See ripub sellest ära kas need hiljem või varem on korjatud, kas nad värsked või kuivatud on, ka sellest, kui kaua taimi keedetakse. Ka ei võta kõik villad ühtlaselt värvi külge, ja sellepärast on parem lõngu, mis ühe töö jaoks on määratud, korruga ära värvida, järelvärvides on raske täpikäält samasugust saada.

Pääle värvimist võetakse lõngad katlast, loputatakse ja kuivatatakse, väljaarvatud need korrad, kus juhatuses on tähendatud, et lõngad värvivette likku jäävad.

Lõngad saavad tumedamad, kui neid värvimise järele ilma loputamata kuivama pannakse ja pääle

selle veel keedetakse kas sessamas ehk uues värvi-vees; nii võib mitu korda teha.

Taimede keetmine.

Kõik taimed, lehed, puukoored ja käbid pannakse üks päev enne värvimist külma vette likku ja keedetakse siis sellessamas vees 3—4 tundi.

Selle järele kallatakse kõik läbi sõela, taimedele kallatakse veel vett pääle, nii et kõik värvivedel välja tuleks. Kui see on tehtud, siis kallatakse selge värv katlasse tagasi.

Kuidas lõnga värvi muuta, või kuidas ülevärvida saab.

On lõngad kollaseks värvitud kaselehtedega, toominga koortega, ehk mõne muu taimega, saab hoopis uut värvi, kui lõngu $\frac{1}{2}$ —1 tundi külmas kasepuu tuha libedas hoitakse.

Kaselehtedega värvitud kollane näituseks muutub kuld kollaseks, paatsamapuu koortega värvitud, punaseks, toominga koortega värvitud lõngad sokoladipruuniks.

Libeda valmistamine.

15 naela hääd kasepuu tuhka pannakse anumasse ja kallatakse umbes 50 toopi keeva vett pääle, segatakse hästi segi ja kui vesi on jahtunud,

kallatakse selginud vesi teise riista sisse, nii et tuhk ära jääb ja lõngad pannakse sisse.

Värvitud lõngade pesemine ja kuivatamine.

Värvitud lõngu loputatakse kõige päält külmas vees ja pannakse natukeseks ajaks nõrguma. Selle järele pestakse neid soojas seebivees ja loputatakse puhtas soojas vees.

Lõngad väänatakse hästi kuivaks ja pannakse siis kuivama nõõri või keppide pääle, nii õhukeselt kui võimalik. Lõngu ei tohi aga kunagi päikese käes kuivatada, mille tõttu need kirjuks pleegivad.

Mõnda värvi, näituseks musta, rohelist ja sinist, milles on tarvitatud sinilaastu, kuivatatakse kohe pääle värvimist ilma loputamata.

Lõngu, mille värvimiseks on tarvitatud koschenilli, ei või vägevas seebivees pesta, sest et värv selle tõttu sini-punaseks muutub, krapa ja gurruma juuri peaks keetma koti sees, sest et need mõlemad värvid nii peenikesed on, et sõel neid välja ei puhasta. Küll läheb puru lõnga küljest loputades ja hästi tugevasti kloppides ära.

Peaks lõngad värvi andma, tuleks neid loputada vägevas ja kuumas kadakamarja vees.

Kunas taimi korjata.

Kõik taimed korjatakse siis, kui nad on täiskasvanud ja kõige mahlakamad.

Taimed, mida talveks korjatakse, tulevad hästi ja ruttu kuivatada, avaras, õhurikkas ja kuivas kohas, kuhu aga päike pääle ei paista. Pääle kuivatamist hoitakse neid kottides ehk ka lahtiselt. Et lehed kergesti niiskust sissetõmbavad, ja selle tõttu hallitama lähevad, siis peab hoolega selle järele valvama, et koht, kus neid hoitakse, täitsa kuiv oleks ja et lehed mitte liig paksult hunikus ei seisaks. Koori korjatakse siis, kui need lahti on, mahla jooksmise ajal, neid võetakse nooremaid puist, mis mitte samaldanud ei ole.

Lehti korjatakse siis, kui nad täiskasvanud on, nii umbes Jaanipäeva ümber, võib ka hiljem korjata, kuid nad ei sisalda siis enam nii palju värvi.

Kõiki taimi, koori ja lehti võib tarvitada toorelt ja kuivatatult, kuid eelmised annavad rohkem värvi. Ka on kuivatatud taime värv palju tuhmim.

Taimed, mis üleüldiselt värvimiseks tarvitusel.

Kase- ja lepa lehed annavad kollast värvi.

Kase koorest saab hallikas-kollast värvi. Koore päält võetakse toht ära.

Õunapuu koorest saab kaunis vägevat punakas-kollast värvi.

Toominga koortest saab punakas-kollast värvi.

Lepa koorest saab kollast värvi.

Paatsamaa puu (*Rhamnus frangula*) koorest saa brongs-kollast värvi. Kui paatsamaa puu koortega värvitud lõngad pannakse külma libeda sisse, saab telliskivi punast.

Berberits (*Berberis vulgaris*) annab tuhmkollast värvi. Sellest võetakse ainult ladvad, enne kui õied lahti puhkevad. Tarvitatakse toorelt.

Nõgesed annavad toorelt rohekas-kollast värvi, kuivatatult ilusat hallikaskollast. Korjatakse enne õitsemist.

Kanarpik.

Koeraputked.

Sookaelad.

Pohla varred. Korjatakse siis, kui pungad on lahti minemas, neist saab igastühest isegust kollast värvi.

Kuuse käbid korjatakse maast, mis talv otsa lume all on lamanud. Kuid need ei tohi mitte kuivanud olla. Pooleks murdes peavad need seest niisked ja punakat värvi olema.

Tammetõrud tarvitatakse n. n. värviõunte asemel, kuid poole rohkemal arvul.

Soomadara juured (*Galium boreale*). Need juured korjatakse enne õitsemist, puhastatakse ja kuivatatakse. Neid võib mitu aastat hoida. Annab õige vägevat punast värvi, mida ka krapi asemel tarvitada võib.

Kadakamarjad.

Kuusehabe.

Kasepuusammal.

Kivisammal.

Pääle nende on muidugi veel palju teisi taimi, mis värvi annavad; siinkohal ainult kõige tarviliomad.

Väljamaa taimed.

Nagu ülevalpool näha, saab kodumaa taime-dest pääasjalikult kollast värvi. Et aga saada ka

teisi värve, on ammust ajast juba tarvitusel väljamaa taimed, millest üksikud õige vägevat värvi annavad, nii et neid värvimiseks mitte palju tarvis ei lähe. Enne sõda oli neid rohu- ja värvikauplustest saada ja hinna poolest võrdlemisi odavalt.

Gurkuma juured (*Curcuma longa*). Peenikeseks hõõrutud juured, annavad helekollast värvi, ei ole aga kestev.

Indigo (sinikivi), millest meil juba vanast kuulsat potisinist on valmistatud. Saab sellekohasest taimest ja annab lõpmata ilusat sinist värvi.

Kauplustest saab seda umbes toli suurustes kuuekandilistes tükkides. Häa indigo on tumesinine ja läigib noaga löikates vasepunaselt. Halb indigo on heledam ja läigib hallilt.

Kollane puu (*Morus tinctoria*) on ühe puu üdi. Tuuakse Kuubast.

Koschenill. Kaktustaime täi. Väiksed kuivatatud putukad annavad punast värvi (carmiini).

Krapp (*Rubia tinctorium*) taime peenikeseks hõõrutud juur. Häa krapp on kollakas-pruunikaspunane. Krapist saab ilusat punast värvi (n. n. türgi punane).

Santel (*Pterocarpus santalinus*). Häa sinilaast on tumepruuni värvi, saab kauplustest väikeseks raiutud tükkides.

Vernpukk (*Caesalpina echinata*) puu üdi, hele kollast värvi. Tarvitatakse punase värvimiseks.

Värvioun ehk tindi pähkel (*Gallae turticae*). Selle aset täidavad ka tamme tõrud.

Sinilaast (*Lignum campechianum*). Häa sinilaast on tumepruuni värvi. Saab kauplustest väikeseks raiutud tükkides.

Keemilised ained.

M a a r j a j ä ä valgetes läbipaistvates tükkides.
K r o o m h a p u k a a l i, ilus punakaskollane
sool, mürgiline.

V a s e v i t r i o l, n. n. silmakivi, sinine
sool, on mürgiline ja tuleb sellepärast klaaspurgis
hoida.

R a u a v i t r i o l, sinirohekas sool.

L õ n g a õ l i (vitriol) suitsev. Et lõnga
õli põletab, niipea kui see riide pääle sattub, siis
peab sellega ettevaatlikult ümberkäima. Katlasse
peab lõnga õli vähehaaval ja pikkamööda kallama.

V i i n a k i v i, punane ja valge, pruunikates,
pool läbipaistvates tükkides.

Indigo (n. n. sinikivi sinine) lõngaõliga valmistatud.

Ennemuiste valmistati n. n. potisinist virtsa sees,
uuel ajal on seda töö rutulikkuse kui ka puhtuse
pärast hakatud lõngaõliga sulatama, millega värv
niisama ilus ja kestev saab. Ei ole aga mitte
kohane puuvillalõnga värvimiseks. Ka peab värvi
valmistamise juures õige ettevaatlik olema, lõnga-
õli, kui see riide pääle sattub, põletab kohe augud
sisse.

Värvi peab tilkhaaval ja pikkamööda ainult jahe-
dasse vette kallama, vastasel korral pritsib see kat-
last välja.

Lõngaõli peab paremat jagu olema, liigutades
suitseb see vähe.

Valmistamine sünnib järgmiselt: 1 nael suitsevat
lõngaõli pannakse kaunis avara kaelaga klaaskorgiga

pudelis, 5 loodi indigot (sinikivi) hõõrutakse hästi peenikeseks, lastakse läbi jõhvsõela ja pannakse iga $\frac{1}{2}$ tunni pärast üks noa otsa täis sellest lõngasõlisse, igakord pudelit hästi loksutades. Kork pannakse kõvasti päale.

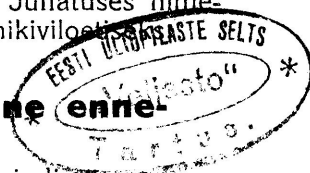
Kui kõik pulber on sisse pandud, seotakse kork lapiga kinni ja pudel pannakse 24 tunniks sooja kohta. Pudelit loksutatakse vahete vahel, et pulber paremini sulaks. Värv võib kauemat aega hoida, kui kork kõvasti on kinni seotud. Juhatuses nimetatakse seda sinist sinikiviks ehk sinikiviloost.

Potisinise valmistamine enne vanast.

30 toopi virtsa. 6 loodi indigot.

Tammepuust riista sisse kallatakse 30 toopi inimese virtsa ja hoitakse kõvasti kinnikaetult soojas kohas 2 kuud. Päale selle kallatakse selgunud virts teise tammepuust riista sisse, indigo (sinikivi) hõõrutakse hästi peenikeseks, lastakse läbi jõhvsõela, pannakse linase lapi sisse ja lastakse virtsa sisse likku. Lappi hõõrutakse 2 korda päevas, kuni indigo (sinikivi) täitsa ära on sulanud. On hää kui riista saab soojas kohas, hoida, värv valmib seda rutem. Vastasel korral soendatakse virtsa iga päev 30 graadini ja 3—4 päeva pärast proovitakse kas värv valmis on. Seda tehtakse järgmiselt: Tükk villast lõnga pannakse mõneks tunniks värvi sisse likku, kui lõng päale selle on rohekat värvi, siis on värv valmis. Vastasel korral peab veel mõni päev ootama.

Lõnga vihid kastetakse ükshaaval värvi vedelas märjaks, väänatakse välja ja pannakse kõik korraga hästi avarasse riista, värvi vesi kallatakse päale ja

lastakse säääl järgmise päevani olla. Pääle selie võetakse lõngad välja, väänatakse hästi kuivaks ja riputatakse üles. Väarvi leem aetakse kuni 30 gr. kuumaks, lõngad kastetakse jälle ükshaaval sisse nagu esimene kord. Nii tehakse 6—7 päeva, mis sellest ära ripub, kui tumedaks lõngu tahetakse.

Kui lõngad värvitud on, loputatakse neid selges virtsas, mis pääle selle värvile juurde kallatakse.

Väarvi võib hoida ja selles saab veel kaks kuni kolm korda värvida, peab ainult indigot (sinikivi) ja kaue-mat aega seisnud virtsa juurde lisama. Et värv paksult riista külge kogub, kus see lõnga külge puutudes lõnga plekiliseks teha võib, siis peab igakord enne kui lõngad sisse pannakse toki otsas oleva lapiga kõik riista küljed ära hõõruma. Värvitakse vähem määral lõngu, siis võib ka portselan ehk savi riista tarvitada, mida terve aeg soojas kohas hoitakse; sel kujul saab värv 2—3 nädali jooksul valmis. Tahe-takse väarvi tumedamaks, lisatakse rohkem indigot (sinikivi). Selle värviga võib ka puuvilla lõngu värvida.

Sama väarvi tarvitades saab ilusat ja kestvat rohelist väarvi, kui lõngad enne taimedega kollaseks värvitakse ja siis pärast sinisega üle.

Lõngu loputatakse pääle värvimist leiges vees, pannakse kuivama, pääle kuivamist loputatakse uuesti ja lõpuks veel kadakamarja vees. (Vaata lhk. nr. 12.) Kuivatatakse väljas, päikese varjus.

Nr. 1. Rohekas kollane.

5 loodi maarjajääd.

1 $\frac{1}{2}$ naela koeraputki.

Lõngu keedetakse $\frac{1}{2}$ tundi maarjajääd vees. poeraputki keedetakse 3—4 tundi, lastakse läbi sõela, Kuhas väarvi vesi kallatakse katlasse tagasi ja lõngad

pannakse 1 tunniks keema. Loputatakse ja kuivatatakse. (Vaata lhk. nr. 12.)

Nr. 2. Rohekas kollane.

5 loodi maarjajääd.

4 naela koeraputki.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 3. Hele pruun.

5 loodi maarjajääd.

1 $\frac{1}{2}$ naela rukkilille.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 4. Hall.

(Raudpajas keedetud).

3 naela rukkilille.

Rukkilille keedetakse 3 tundi, lastakse läbi sõela ja märjaks kastetud lõngad pannakse $\frac{1}{2}$ tunniks värvivette keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 5. Pruunikas kollane.

5 naela maarjajääd.

1 $\frac{1}{2}$ naela õunapuu koori.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 6. Kollane.

7 loodi maarjajääd.

5 naela kaselehti.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 7. Brongs-kollane.

6 naela häd kasepuu tuhka.

20 toopi vett.

Tuhk pannakse riista sisse ja kallatakse 20 toopi keeva vett pääle, segatakse hästi segi ja kui vesi on ära jahtunud, kallatakse selginud libe teise riista sisse ja lõngad, mis nr. 6 järele on kollaseks värvitud, pannakse $1\frac{1}{2}$ tunniks libedasse likku. Saab ilus brongs-kollane värv. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 8. Tume kollane.

5 loodi maarjajääd.

5 naela lepalehti.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 9. Pruun.

5 loodi maarjajääd.

$3\frac{1}{2}$ naela paatsapuu koori.

Värvitakse kui nr. 1.

Seda värvi võib kaunis tumedaks saada, kui lõngad pääle värvimist ilma loputamata kuivama pannakse, ja pääle selle uuesti keedetakse kas sellesamas ehk uues värvivees, üks ehk ka mitu korda, ripub sellest kui tumedaks lõngu tahetakse.

Nr. 10. Telliskivi punane.

6 naela kasepuu tuhka.

20 toopi vett.

Kui lõngad on nr. 9 järele pruuniks värvitud, saab ilusad punast värvi, kui pääle selle lõngad 1

tunniks külma libedasse likku pannakse. Libedat valmistatakse nr. 7 järele.

Nr. 11. Tsitroni kollane.

5 loodi maarjajääd.

1 $\frac{1}{2}$ naela õunapuu koori.

Värvitakse kui nr. 1.

Kui mitut lõnga ühes ja sessamas värvivees värvitakse, saab esimene kollakas punane, järgmised järk-järgult heledamad. Kui värv on heledam saanud kui tarvis, saab seda vähe tumedamaks, keetes lõngu $\frac{1}{2}$ tundi puhtas vees.

Nr. 12. Hallikas pruun.

5 loodi maarjajääd.

4 naela sookaelu.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 13. Roheline.

4 loodi kroomhapu kaali.

4 naela sookaelu.

Lõngu keedetakse kroomhapu kaali vees (vaata lhk. nr. 9) 2 tundi, võetakse katlast välja, väänatakse ja pannakse kuivama. Sookaelu keedetakse 3—4 tundi, lastakse läbi sõela ja puhas värvivesi kallatakse katlasse tagasi. Kui vesi on ära jahtunud, pannakse kroomhapu kaali vees keedetud lõngad 1 tunniks keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 14. Hele rohekas pruun.

1 $\frac{1}{2}$ naela kroomhapu kaali.

3 naela sookaelu.

Lõngu keedetakse kroomhapu kaali vees $1\frac{1}{2}$ tundi. Sookaelu keedetakse 4 tundi, lastakse läbi sõela ja kroomhapu kaali veest hästi väljaväänatud lõngad pannakse $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 15. Kollakas pruun.

5 loodi maarjajääd.
8 naela sibula koori.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 16. Hele pruun.

6 loodi maarjajääd.
5 naela kuivatatud nõgeseid.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 17. Hallikas pruun.

4 loodi silmakivi (vasevitriol).
3 naela nõgeseid.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 18. Rohekas hall.

6 loodi maarjajääd.
6 naela palukavarsi.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 19. Hele pruun.

6 loodi maarjajääd.
6 naela kuuse hagu.

Kuuse hagu raiutakse tükkideks ja keedetakse 4 tundi. Vesi lastakse läbi sõela ja maarjajää leo-

tatakse sisse. Kui vesi jahtunud on, pannakse märke, hästi äraväänatud lõngad $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Kui tahetakse värvi pruunimaks, võetakse lõngad veest välja ja leotatakse vähe silmakivi sisse, segatakse hästi segi ja lõngad pannakse uuesti keema $\frac{1}{2}$ tunniks.

Nr. 20. Luifund pruun.

6 naela kuuse hagu.

10 grammi silmakivi.

Kui kuuse hagu ära on keedetud (4 tundi) ja läbi sõela lastud, pannakse märke lõngad sisse ja keedetakse $\frac{1}{2}$ tundi. Lõngad võetakse välja ja silmakivi leotatakse sisse, lõngu keedetakse veel $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ tundi. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 21. Hele pruun.

6 loodi maarjajääd.

15 naela kuusekäbisid.

Kuusekäbid raiutakse väikesteks tükkideks ja keedetakse 4 tundi. Vesi lastakse läbi sõela ja lõngad pannakse $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Tahetakse värvi tumedamaks, võib natuke silmakivi värvi vette leotada, ja lõngu lastakse veel $\frac{1}{2}$ tundi keeda.

Nr. 22. Hele hallikas pruun.

30 naela kuusekäbisid.

20 grammi silmakivi.

Värvitakse kui nr. 21.

Nr. 23. Hall.

5 naela kasepuu koort.

Kasepuu koori keedetakse 4 tundi, lastakse läbi sõela ja märjad, hästi väänatud lõngad pannakse $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 24. Roosakas hall.

3 naela kase koort.

2 loodi silmakivi.

Värvitakse kui nr. 21.

Nr. 25. Hele pruun.

5 loodi maarjajääd.

4 naela toominga koori.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 26. Pruun.

6 naela kasepuu tuhka.

20 toopi vett.

Saab ilusat värvi, kui lõngu, mis nr. 25 järele on kollaseks värvitud, lastakse 1 tund külmas libed-
das liguneda.

Nr. 27. Hele pruun.

15 naela kvisammalt.

Sammalt keedetakse 2 tundi vaskkatlas, vesi lastakse läbi sõela, jahutatakse ära, ja märjad, hästi väljaväänatud lõngad pannakse 2 tunniks keema. Lõngad jäävad vette, seniks kui see täitsa jahtunud on. Pääle selle loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 28. Tume pruun.

6 naela kvisammalt.

Raudpatta pannakse kordamööda sammalt ja märgi lõngu. Lõngad kaetakse hoolega sammaldega. Kõige pääle pannakse hästi paks kord. Pada täidetakse külma veega ja lastakse 10—12 tundi seista. Pääle selle aetakse pada õige pikkamööda keema. Keeta tuleks 6 tundi, vahete vahel kepiga segades, et lõngad ära ei põleks. Lõngad jäetakse patta jahtuma, võetakse siis välja ja raputatakse kõvasti sammaldest puhtaks. Loputatakse ja kuivatatakse. On lõngad liig heledad ehk kirjud, siis võib teine kord veel värvida, neisse kohtadesse, kus heledad plekid on, võib sammalt rohkem panna. Mustjaks pruuniks saab lõngu, kui värvivette lisatakse vähe sinilaastu.

Nr. 29. Pruun.

6 loodi maarjajääd.

3 loodi punast viinakivi.

13 naela kivisammalt.

Lõngu keedetakse $\frac{1}{2}$ tundi maarjajääd ja viinakiviga. Kivisammalt keedetakse vaskkatlas kaunis rohke veega 1 tund. Sinna samasse pannakse ka lõngad 2 tunniks keema, segatakse kõik see aeg hoolega. Kui sammalt rohkem võetakse kui ülevalpool nimetatud, saavad lõngad kollakas pruunid, kui tahetakse punakamat värvi, võib mõni lood krappi juurde lisada. Lõngad saavad tumedamad, kui neid värvivees ärajahtuda lastakse. Enne krapi sissepanemist loputatakse ja puhastatakse lõngad sammaldest.

Nr. 30. Punakas pruun.

4 loodi silmakivi (vasevitriol).

1 nael madarajuuri.

4 naela sookaelu.

Lõngu keedetakse $\frac{1}{2}$ tundi silmakivi vees. Soo-
kaelu ja madarajuuri leotatakse ja keedetakse 3—4
tundi, lastakse läbi sõela ja lõngad pannakse $\frac{1}{2}$ tun-
niks keema.

Nr. 31. Hele pruun.

5 loodi maarjajääd.

1 nael toomjaga koori.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 32. Kollane.

6 loodi maarjajääd.

7 naela kanarpikku.

Värvitakse kui nr. 1.

Tahetakse värvi tumedamaks, jäetakse lõngad
12 tunniks värvivette likku.

Nr. 33. Rohekas pruun.

5 naela kanarpikku.

4 loodi silmakivi (vasevitrioli).

Kanarpikku keedetakse ja lastakse läbi sõela,
silmakivi pannakse värvivette, ja kui vesi on jahtu-
nud, pannakse lõngad $\frac{1}{2}$ tunniks keema.

Nr. 34. Tume kollane.

6 loodi maarjajääd.

8 naela kanarpikku.

Puhtaks pestud raudpajas keedetakse kanarpikku
4 tundi, vesi lastakse läbi sõela ja maarjajääd leota-
takse sisse. Kui vesi on jahtunud, pannakse märjad,

hästi väljaväänatud lõngad 2 tunniks keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 35. Hele punakas pruun.

- 1 nael toominga koori.
- 4 loodi madarajuuri.
- 2 loodi tammetõrusid.

Toominga koored keedetakse ja lastakse läbi sõela. Värvivette pannakse madarajuured ja tammetõrud 2 tunniks keema, lastakse läbi sõela ja lõngad pannakse sisse. Värv muutub sinipunaseks, kui lõngu 10 minutit libedas hoitakse.

Nr. 36. Pruunikas roheline.

- 4 loodi punast viinakivi.
- 3 loodi silmakivi (vasevitrioli).
- 2 loodi salmiaki.
- 2 naela kadakamarju.
- 3 loodi Hispania rohelist.

Viinakivi, silmakivi ja salmiak sulatatakse keeva vette ja märjad, hästi äraväänatud lõngad pannakse 1 tunniks keema. Kadakamarju keedetakse teises katlas 2 tundi. Lõngad võetakse eelmisest värvi-veest ja pannakse kadakamarja vette (marjad võivad sisse jääda) $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngu loputatakse tublisti ja kuivatatakse.

Nr. 37. Tume pruun.

- 4 naela kanarpikku.
- 4 loodi madarajuuri (ehk 2 l. krappi).
- 2 loodi santelit.

6 loodi tammetõrusid (ehk 2 l. värviõunu).
1 lood sinisoola.

Kanarpikku keedetakse 3—4 tundi, lastakse läbi sõela. Sellesse värvivette pannakse enne leos olnud madarajuured, santel ja tammetõrud väheks ajaks keema. Katel täidetakse külma veega ja märjad hästi väljaväänatud lõngad pannakse $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Pääle selle võetakse lõngad välja ja sinisool sulatatakse sisse ja lõngu keedetakse veel $\frac{1}{2}$ tundi. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 38. Hele pruunikas hall.

$1\frac{1}{2}$ naela paatsapuu koori.
3 grammi lõngaõli.
8 loodi valget viinakivi.

Paatsapuu koori keedetakse 3 tundi, lastakse läbi sõela ja muud värviained pannakse sisse. Märjad, hästi väljaväänatud lõngad pannakse 1 tunniks värvivette keema.

Nr. 39. Hallikas roheline.

$1\frac{1}{2}$ naela kaselehti.
5 grammi sinisoola (rauavitrioli).
2 loodi tammetõrusid (ehk 1 l. värviõunu).

Kaselehti keedetakse 3—4 tundi, lastakse läbi sõela ja tammetõrud ja sinisool pannakse värvivette $\frac{1}{4}$ tunniks keema. Kui vesi on ära jahtunud, pannakse märjad lõngad 1 tunniks keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 40. Hallikas, roheline.

2 naela kanarpikku.

2 loodi tammetõrusid (ehk värviõunu).

1 lood sinisoola (rauavitrioli).

Värvitakse kui nr. 39.

Nr. 41. Mustjas hall (peaaegu must).

3 loodi kroomhapu kaali.

1½ naela sinilaaste.

Lõngu keedetakse kroomhapu kaalis 2 tundi ja pannakse pääle selle kuivama.

Sinilaaste keedetakse riide sees 2 tundi ja kui lõngad kuivad on, pannakse need jahutatud värvi vette 1 tunniks keema ja lastakse sääl ära jahtuda. Lõngad võetakse katlast ja pannakse loputamata kuivama. Alles pääle selle loputatakse neid mitmes leiges seebivees, kuni lõngad enam värvi ei anna, pääle selle loputatakse neid veel puhtas sooja vees ja lõpuks vägevas kuumas kadakamarja vees.

Nr. 42. Mustjas hall.

2 naela lepa koori.

1½ naela tahu või käia puru.

4 loodi sinisoola (rauavitrioli).

Lepa koori keedetakse 4 tundi, lastakse läbi sõela ja käia puru, pannakse värvivette 10 minutiks keema. Vesi jahutatakse ja märjad, hästi väljaväänatud lõngad pannakse 1½ tunniks keema. Lõngad võetakse katlast ja sinisool leotatakse sisse. Lõngad pannakse uuesti 1 tunniks keema ja jäetakse katlasse, kuni vesi ära on jahtunud. Pääle selle pannakse kuivama ja alles pääle kuivamist loputatakse

lõngu mitmes seebivees, puhtas soojas vees ja lõpuks vägevas, kuumas kadakamarjavees.

Nr. 43. Hallikas roheline.

Märjad, hästi väljaväänatud lõngad pannakse nr. 42 järele jäänud värvivette 1 tunniks keema ja lastakse katlas ära jahtuda.

Nr. 44. Hallikas pruun.

3 loodi sinisoola.

3 naela paluka varsi.

Paluka varsi keedetakse 4 tundi ja lastakse läbi sõela. Lõngu keedetakse $\frac{1}{2}$ tundi sinisoola vees, väänatakse hästi välja ja pannakse $\frac{1}{2}$ tunniks paluka varre vette keema. Pääle selle loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 45. Hall.

$\frac{1}{2}$ naela koeraputki.

10 grammi tammetõrusid (ehk 5 gr. värviounu).

2 grammi madarajuuri (ehk 1 gr. krappi).

10 grammi sinisoola.

Koeraputki keedetakse 3—4 tundi ja lastakse läbi sõela. Enne leotatud madarajuured ja tammetõrused pannakse $\frac{1}{4}$ tunniks koeraputke vette keema. Vesi jahutatakse ja märjad, hästi väljaväänatud lõngad pannakse 1 tunniks keema. Lõngad võetakse välja ja sinisool sulatatakse sisse. Pääle selle keedetakse lõngu veel $\frac{1}{2}$ tundi. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 46. Hall.

4 loodi tammetõrusid.

5 grammi madarajuuri (ehk $2\frac{1}{2}$ gr. krappi).

3 loodi punast viinakivi.

5 grammi sinisoola (rauavitrioli).

Kõiki värviaineid keedetakse väheses vees $\frac{1}{2}$ tundi. Katel täidetakse pääle selle külma veega ja määrjad, hästi väljaväänatud lõngad pannakse $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 47. Hall (lillakas).

3 grammi koschenilli.

8 loodi punast viinakivi.

9 grammi sinisoola.

2 loodi tammetõrusid (ehk 1 l. värviõunu).

Värvitakse kui nr. 46.

Nr. 48. Käre telliskivi punane.

15 loodi valget viinakivi.

$1\frac{1}{2}$ naela madarajuuri (ehk $\frac{3}{4}$ n. krappi).

Lõngu keedetakse $\frac{1}{2}$ tundi puhtas vees. Enne leotatud madarajuuri ja viinakivi keedetakse $\frac{1}{4}$ tundi; määrjad, hästi väljaväänatud lõngad pannakse 1 tunniks keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 49. Tume madara punane.

6 loodi maarjajääd.

3 loodi punast viinakivi.

3 naela madarajuuri (ehk $1\frac{1}{2}$ n. krappi).

6 loodi tammetõrusid (ehk 3 l. värviõunu).

2 loodi sinisoola (rauavitrioli).

Lõngu keedetakse $\frac{1}{2}$ tundi aluna ja viinakivi vees. Väheses vees keedetakse enne leotatud madarajuuri, sinisoola ja tammetõrusid $\frac{1}{4}$ tundi, katel täidetakse veega ja aluna ja viinakivi veest võetakse lõngad, väänatakse hästi välja ja pannakse värvi vette $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 50. Madara punane.

$\frac{1}{2}$ naela maarjajääd.

2 naela madarajuuri (ehk 1 n. krappi).

$\frac{1}{2}$ naela valget viinakivi.

Lõngu keedetakse aluna ja viinakivi vees $\frac{1}{2}$ tundi. Vesi kallatakse ära ja enne leotatud madarajuured pannakse $\frac{1}{4}$ tunniks keema. Katel täidetakse külma veega ja hästi väljaväänatud lõngad pannakse 1 tunniks värvi vette keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 51. Tume madara punane.

6 loodi maarjajääd.

5 loodi valget viinakivi.

$2\frac{1}{2}$ naela madarajuuri (ehk $1\frac{1}{4}$ n. krappi).

Lõngu keedetakse maarjajääd ja viinakivi vees $\frac{1}{2}$ tundi. Vesi kallatakse ära. Katel täidetakse puhta veega ja enne leotatud madarajuured pannakse sisse. Hästi väljaväänatud lõngad pannakse madaravette. Vett ei keedeta aga mitte, soendatakse ainult kuni keemise punktini. Lõngu lastakse 1 tund sees olla ja segatakse kõik see aeg hoolega. Loputatakse ja kuivatatakse. Nr. 50 keedetakse lõngu madara vees, nr. 51 ei keedeta mitte ja värv saab selle tõttu käreدام.

Nr. 52. Roosa (terrakota).

4 loodi paatsapuu koori.

1 nael sandelit.

Paatsapuu koori keedetakse 4 tundi, lastakse läbi sõela ja märjad, hästi väljaväänatud lõngad pannakse $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngad võetakse katlast ja enne $\frac{1}{2}$ tundi keedetud sandeli vesi kallatakse paatsapuu koore veele juurde, kuhu lõngad uuesti 1 tunniks keema pannakse.

Nr. 53. Roosakas punane.

5 loodi maarjajääd.

1 nael vernpukki.

Värvitakse kui nr. 1.

Kui lõngad kuivad on, loputatakse neid veel kord üle.

Nr. 54. Hallikas lilla.

5 loodi maarjajääd.

12 loodi sinilaastu.

Värvitakse kui nr. 1.

Nr. 55. Hallikas lilla.

5 loodi potast.

Nr. 54 järele värvitud lõngu hoitakse $\frac{1}{2}$ tundi leiges potassi vees.

Nr. 56. Lilla.

1 lood lõngaõli.

Nr. 54 järele värvitud lõngu hoitakse $\frac{1}{2}$ tundi külmas lõngaõli vees.

Nr. 57. Punakas lilla.

- 7 loodi maarjajääd.
- 3 loodi valget viinakivi.
- 1 lood sinikivileotist. (V. lhk. 17)
- 2 loodi madarajuuri (ehk 1 l. krappi).
- 1 lood koschenilli.

Lõngu keedetakse $\frac{1}{2}$ tundi aluna ja viinakivi vees. Puhtasse jahedasse vette kallatakse sinikivileotis ja hästi väljaväänatud lõngad pannakse sinikivivette $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Pääle selle kuivatatakse. Värvivesi kallatakse ära ja puhtasse vette pannakse koschenill riide sees ja enne leotatud madarajuured $\frac{1}{4}$ tunniks keema. Sinised kuivad lõngad pannakse uuesti 1 tunniks värvivette keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 58. Sinakas lilla.

- 7 loodi maarjajääd.
- 3 loodi valget viinakivi.
- $\frac{1}{2}$ loodi sinikivileotist. (V. lhk. 17)
- 2 loodi madarajuuri (ehk 1 l. krappi).
- $\frac{1}{2}$ loodi koschenilli.

Värvitakse kui nr. 57.

Nr. 59. Sinakas lilla.

- 2 loodi madarajuuri.
- 1 lood sinikivileotist. (V. lhk. 17)

Enne leotatud madarajuuri keedetakse $\frac{1}{4}$ tundi. Katel täidetakse külma veega ja märjad, hästi väljaväänatud lõngad pannakse madara vette $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngad võetakse välja, vesi jahutatakse ära ja sinikivileotis kallatakse sisse. Punaseks värvitud

lõngad pannakse uuesti $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngu loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 60. Sinine.

- 5 loodi maarjajääd.
- 3 loodi valget viinakivi.
- 1 lood koschenilli.
- 3 loodi sinikivileotist. (V. lhk. 17)

Lõngu keedetakse $1\frac{1}{2}$ tundi maarjajääd ja viinakivi vees. Vesi kallatakse ära ja puhtasse vette pannakse koschenill riide sees $1\frac{1}{4}$ tunniks keema. Vesi jahutatakse külma veega ja hästi väljaväänatud lõngad pannakse $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngad pannakse loputamata kuivama. Kui lõngad kuivanud on, kallatakse sinikivileotis katlasse, segatakse hästi segi ja kuivi punaseks värvitud lõngu keedetakse veel $1\frac{1}{2}$ tundi. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 61. Tume sinine.

- 5 loodi maarjajääd.
- 5 loodi valget viinakivi.
- 3 loodi koschenilli.
- 6 loodi sinikivileotist.

Värvitakse kui nr. 60.

Nr. 62. Tume sinakas hall.

Kui nr. 64 on ära värvitud, pannakse uued lõngad, mis sellessamas kroomhapu kaalis on keedetud, järele jäänud värvivette keema.

Nr. 63. Sinine.

6 loodi maarjajääd.

5 loodi sinikivi (indigo leotist). (V. lhk. 17)

Lõngu keedetakse $1\frac{1}{2}$ tundi maarjajääd vees. Vesi kallatakse ära, katel täidetakse puhta veega, sinikivileotis kallatakse sisse, segatakse segi ja hästi väljaväänatud lõngad pannakse $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 64. Käre sinine.

4 loodi maarjajääd.

1 lood sinikivi (indigo leotist). (V. lhk. 17)

Värvitakse kui nr. 63.

Nr. 65. Hele sinine.

5 grammi sinikivileotist.

2 grammi sinisoola (rauavitriol).

10 grammi tammetõrusid.

Katel täidetakse veega ja sinikivi kallatakse sisse. Kui vesi jahtunud on, pannakse märjad, hästi väljaväänatud lõngad $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngad võetakse katlast ja sinisool ja tammetõrused pannakse sisse, segatakse hästi segi ja lõngu keedetakse uuesti $1\frac{1}{2}$ tundi. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 66. Tume rohekas sinine.

4 loodi maarjajääd.

8 loodi valget viinakivi.

3 loodi madarajuuri (ehk $1\frac{1}{2}$ l. krappi).

7 loodi sinikivileotist (siniõli).

Lõngu keedetakse $1\frac{1}{2}$ tundi maarjajää ja viinakivi vees. Enne leotatud ja keedetud madarajuure vees keedetakse maarjajää veest hästi väljaväänatud lõngu $1\frac{1}{2}$ tundi. Lõngad võetakse välja, ja kui vesi on jahtunud, kallatakse sinikivileotis sisse, mille järele punaseks värvitud lõngu veel $1\frac{1}{2}$ tundi keedetakse. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 67. Tume rohekas sinine.

- 6 loodi maarjajääd.
- 3 naela lepa lehti.
- 3 loodi sinikivileotist (siniõli).

Lõngu keedetakse maarjajää vees $1\frac{1}{2}$ tundi. Lepa lehti keedetakse 3—4 tundi, lastakse läbi sõela ja maarjajää veest väljaväänatud lõngad pannakse lepa lehe vette $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngad võetakse välja, värvivesi jahutatakse ära ja sinikivileotis kallatakse sisse. Pääle selle pannakse lõngad uuesti $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngu loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 68. Tume rohekas sinine.

- 1 nael kase lehti.
- 4 loodi maarjajääd.
- $1\frac{1}{2}$ loodi sinikivileotist.
- 8 loodi madarajuuri.

Keedetud ja läbi sõela lastud kase lehe vette sulatatakse maarjajää, ja märjad, hästi väljaväänatud lõngad pannakse $1\frac{1}{2}$ tunniks keema.

Puhtasse, jahedasse vette kallatakse sinikivileotis, segatakse hästi segi ja kase lehe vees kollaseks värvitud lõngu keedetakse selles $1\frac{1}{2}$ tundi. Pääle selle võetakse lõngad välja ja enne leotatud ja kee-

detud madarajuured pannakse sisse. Lõngu keedetakse uuesti $1\frac{1}{2}$ tundi. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 69. Hallikas sinine.

- 1 lood sinikivileotist.
- 1 gramm sinisoola (rauavitriol).
- 2 loodi tammetõrusid.

Värvitakse kui nr. 65.

Nr. 70. Hele sinine.

- $2\frac{1}{2}$ grammi sinikivileotist.
- 2 grammi sinisoola (rauavitriol).
- 5 grammi tammetõrusid.

Värvitakse kui nr. 65.

Nr. 71. Hele rohekas sinine.

- 8 loodi maarjajääd.
- 4 loodi punast viinakivi.
- 8 grammi sinikivileotist.
- 1 nael tammetõrusid.

Lõngu keedetakse maarjajää ja viinakivi vees $1\frac{1}{2}$ tundi. Vesi kallatakse ära, katel täidetakse puhta, külma veega ja sinikivi segatakse sisse. Kui vesi leige on, pannakse märjad lõngad 4 tunniks keema. Pääle selle võetakse lõngad katlast, peenikeseks hõerutud tammetõrud pannakse sisse, mille järele lõngu veel 1 tund aega keedetakse. Lõngu loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 72. Roheline.

- 1 lood sinikivileotist.
- 4 naela sookaelu.

Katel täidetakse külma veega, kuhu sinikivileotis segatakse. On vesi leige, siis pannakse märjad hästi ära väänatud lõngad $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngad võetakse välja, sinikivi vesi kallatakse ära ja asemele kallatakse enne keedetud ja läbi sõela lastud sookaelte vesi. Kui see leige on, pannakse siniseks värvitud lõngad 1 tunniks keema. Lõngu loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 73. Hallikas roheline.

- 8 loodi maarjajääd.
- 12 loodi lepa koori.
- 1 lood sinikivileotist.
- 4 loodi madarajuuri.

Värvitakse kui nr. 68.

Nr. 74. Roheline.

- 6 loodi maarjajääd.
- 5 grammi sinikivileotist.
- 7 naela kanarpikka.

Lõngu keedetakse maarjajääd vees $1\frac{1}{2}$ tundi. Pääle selle värvitakse need siniseks sinikivileotises. Kanarpikke keedetakse 3–4 tundi, lastakse läbi sõela, ja kui vesi jahutatud on, pannakse märjad, siniseks värvitud lõngad $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Tahe- takse lõngu kollasemaks, siis jäetakse neid 12 tun- niks kanarpiku vette likku.

Nr. 75. Hele roheline.

- 6 loodi maarjajääd.
- 5 grammi sinikivileotist.
- 5 naela kanarpikka.

Värvitakse kui nr. 74.

Nr. 76. Rohekas sinine.

- 8 loodi lepa koori.
- 5 loodi maarjajääd.
- 2 loodi sinikivileotist.

Lepa koored keedetakse ja lastakse läbi sõela. Maarjajääd leotatakse sisse. Kui vesi jahutatud on, pannakse märjad hästi ära väänatud lõngad $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Pääle selle kallatakse värvivesi ära, katel täidetakse puhta veega, kuhu sinikivi kallatakse ja lõngad pannakse uuesti 1 tunniks keema. Kuivatatakse ja loputatakse.

Nr. 77. Tume sinakas roheline.

- 6 loodi maarjajääd.
- 3 loodi sinikivileotist.
- 10 naela kanarpikka.

Värvitakse kui nr. 74.

Nr. 78. Rohekas hall.

- 5 loodi sinikivileotist.
- 2 naela koeraputki.

Koeraputki keedetakse 3—4 tundi, lastakse läbi sõela ja sinikivi leotatakse sisse. Pääle selle pannakse märjad, hästi ära väänatud lõngad 1 tunniks keema.

Nr. 79. Rohekas sinine.

- 4 grammi sinikivileotist.
- 2 naela kase lehti.

Värvitakse kui nr. 72.

Nr. 80. Hele roheline.

- 5 loodi maarjajääd.
- 3 grammi sinikivileotist.
- 2 naela kaselehti.

Lõngu keedetakse maarjajää vees $1\frac{1}{2}$ tundi. Katel täidetakse puhta veega, kuhu sinikivi segatakse ja lõngad pannakse $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Selle järele kallatakse siniõli vesi ära ja enne keedetud ja läbi sõela lastud kaselehe vesi kallatakse asemele, kuhu siniseks värvitud lõngad uuesti 1 tunniks keema pannakse.

Nr. 81. Tume sinakas roheline,

- 5 loodi maarjajääd.
- 11 grammi sinikivileotist.
- 8 grammi sinisoola.
- 5 loodi kase lehti.

Lõngu keedetakse maarjajää vees $1\frac{1}{2}$ tundi, värvitakse pääle selle siniseks sinikivileotisega. Kase lehti keedetakse ja lastakse läbi sõela, vesi kallatakse puhtasse katlasse ja siniseks värvitud lõngad pannakse $1\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngad võetakse välja, sinikivi leotatakse sisse ja lõngu keedetakse veel $1\frac{1}{4}$ tundi.

Nr. 82. Tume roheline.

- 5 loodi maarjajääd.
- 11 grammi sinikivileotist.
- 8 grammi silmakivi.
- 5 naela kase lehti.

Värvitakse kui nr. 81.

Nr. 83. Tume pruun.

- 6 loodi maarjajääd.
- 4 loodi sinikivileotist.
- 9 naela lepa koori.
- 1 nael madarajuuri.

Lõngu keedetakse maarjajää vees $\frac{1}{2}$ tundi. Lepa koori keedetakse ja lastakse läbi sõela. Sinikivileotises siniseks värvitud lõngad pannakse lepakoore vette $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngad võetakse välja, värvivette segatakse enne leotatud ja keedetud madarajuured ja lõngu keedetakse selles uuesti $\frac{1}{2}$ tundi. Lõngu loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 84. Mustjas pruun.

- 6 loodi maarjajääd.
- 4 loodi sinikivileotist.
- 9 naela lepa koori.
- 1 nael madarajuuri.
- 2 loodi sinisoola.

Lõngu keedetakse maarjajää vees $\frac{1}{2}$ tundi. Vesi kallatakse ära, katel täidetakse puhta veega ja sinikivi segatakse sisse. Kui vesi leige on, pannakse märjad, hästi väänatud lõngad $\frac{1}{2}$ tunniks keema.

Lepa koori keedetakse 3—4 tundi, lastakse läbi sõela ja vesi kallatakse puhtasse katlasse. Siniseks värvitud lõngu keedetakse lepa koore vees $\frac{1}{2}$ tundi ja jäetakse sinna 12 tunniks likku. Selle järele võetakse lõngad välja, enne leotatud ja keedetud madarajuured pannakse lepa koore vette, segatakse hästi segi ja selles keedetakse lõngu uuesti $\frac{1}{2}$ tundi. Lõngad võetakse välja ja sinisool leotatakse sisse, mille järele lõngu veel $\frac{1}{2}$ tundi keedetakse. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 85. Pruunikas roheline.

1 lood kroomhapu kaali.

1 lood valget viinakivi.

1¹/₂ naela kanarpikka.

2 loodi sinisoola.

Lõngu keedetakse kroomhapu kaali ja maarja-jää vees 1¹/₂ tundi. Kanarpikka ja sinilaasta keedetakse kumbagi eraldi 3—4 tundi, lastakse läbi sõela, kallatakse ühte ja keedetakse natuke aega. Vesi jahutatakse ja hästi väänatud lõngad pannakse 1 tunniks värvivette keema. Loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 86. Hele hall. Raudpajas värvitud.

2 grammi kroomhapu kaali.

2 grammi valget viinakivi.

8 loodi kanarpikka.

5 grammi sinilaastu.

Värvitakse kui nr. 85.

Nr. 87. Tume roheline.

8 grammi kroomhapu kaali.

8 grammi valget viinakivi.

2 loodi sinilaastu.

3 naela kanarpikka.

Värvitakse kui nr. 85.

Nr. 88. Pruunikas roheline.

1 lood kroomhapu kaali.

1 lood valget viinakivi.

1¹/₄ loodi sinilaastu.

1¹/₄ naela sookaelu.

Värvitakse kui nr. 85.

Nr. 89. Pruunikas roheline.

1 lood kroomhapu kaali.

1 lood valget viinakivi.

2 loodi sinilaastu.

2 naela sookaelu.

Värvitakse kui nr. 85.

Nr. 90. Pruunikas roheline.

1 lood kroomhapu kaali.

2 ¹/₂ loodi sinilaastu.

3 naela sookaelu.

Värvitakse kui nr. 85.

Nr. 91.

4 loodi silmakivi (vasevitriol).

7 naela kartuli päälseid.

1¹/₄ loodi sinisoola (rauavitriol).

Lõngu keedetakse sinikivi vees ¹/₂ tundi. Kartuli päälseid keedetakse 2 tundi, lastakse läbi sõela ja maarjajää veest väljaväänatud lõngad pannakse ¹/₂ tunniks keema. Lõngad võetakse välja ja värvi vette leotatakse sinisool, mille järele lõngu uuesti ¹/₂ tundi keedetakse.

Lõngu võib pääle selle veel külmas libedas ¹/₂ tundi hoida. Loputatakse ja kuivatatakse.

Värvid puuvilla ja linase lõnga jaoks.

Taimi võib ka puuvilla ja linase lõnga värvimiseks tarvitada. Täpipäälseid juhatusi võime siinkohal ainult üksikud tuua. Kui puuvilla lõngu vilase lõnga juhatuse järele värvitakse, saab värv kaunis palju tuhmim, nii et värviaineid rohkem võtma peab.

Puuvilla lõngu ei ole tarvis enne maarjajääs eraldi keeta, seda võib korraga värvivette panna. Pleekimata puuvilla lõngu keedetakse enne värvimist puhtas vees 1—2 tundi, kuhu soodat ehk selget kasepuu tuha libedat juurde pannakse, mille järele lõngu tublisti soojas vees loputatakse.

Värvid puuvilla lõnga jaoks.

Lõnga määr 1 nael.

Nr. 1. Kollane.

2 naela soodat.

8 loodi rauavitrioli (sinisoola).

1 nael pleegitud puuvilla lõnga.

Sooda ja rauavitriol leotatakse soojas vees, kumbki ise riista sees. Märjad, hästi ära väänatud lõngad pannakse 10 minutiks soodavette ja pääle selle 10 minutiks rauavitrioli vette. Nii tehakse 5 kuni 6 korda, kui tahetakse tumedamat värvi, siis veel rohkemki. Loputatakse külmas vees ja pannakse kuivama. Lõng on märjast pärast rohekas, kuivast pärast kollane.

Nr. 2. Rohekas kollane.

50 naela kuuse käbisid.

2 loodi silmakivi (vasevitriol).

Kuuse käbid raiutakse tükkideks, keedetakse 4 tundi ja lastakse läbi sõela. Värvileeme sisse leotatakse silmakivi.

Soodavees keedetud ja hästi ära väänatud lõngad pannakse värvivette $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Katel võetakse tulelt ja lõngad jäetakse 12 tunniks likku. Pääle selle loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 3. Tume rohekas kollane.

5 naela sibula koori.

5 loodi silmakivi.

Sibula koori keedetakse 3 tundi, lastakse läbi sõela ja sinikivi leotatakse sisse.

Soodavees keedetud lõngad pannakse värvivette $\frac{1}{2}$ tunniks keema. Lõngad jäetakse 12 tunniks likku. Pääle selle loputatakse ja kuivatatakse.

Nr. 4. Hele kollane.

10 loodi potast.

6 loodi maarjajääd.

8 naela kase lehti.

Lõngu keedetakse maarjajää vees $\frac{1}{2}$ tundi ja lastakse selles ära jahtuda. Pääle selle väänatakse lõngad välja ja pannakse kuivama. Kase lehti keedetakse ühes potassiga 4 tundi, lastakse läbi sõela ja lõngad pannakse 1 tunniks värvivette keema. Lõngad jäävad värvi sisse kuni see ära on jahtunud. Pääle selle loputatakse ja kuivatatakse.

Kui lõngu rohelisteks tahetakse, leotatakse sini-laastu vette vähe silmakivi (vasevitrioli) ja kollaseks värvitud lõngu keedetakse selle vee sees veel $\frac{1}{2}$ tundi, lõngad jäetakse järgmise päevani likku.

Nr. 5. Valkjas sinine.

2 naela soodat.

1 nael silmakivi.

Sooda ja silmakivi sulatatakse soojas vees. Lõngad pannakse selle vee sisse ja hõrutakse kõik see aeg kätega, pääle selle võetakse välja, käänatakse riide sisse ja muljutakse seni kui lõng ühetasaselt kollaseks saab.

Tahetakse värvi tumedamaks, pannakse lõngad uuesti värvivette ja hõrutakse riide sees.

Nr. 6. Hele pruun.

8 naela sibula koori.

Värvitakse kui nr. 3, ainult ilma sinikivita.

Nr. 7. Must.

3 naela tamme laaste.

5 naela lepa koori.

2 naela rauavitrioli (silmakivi).

Keedetud ja läbi sõela lastud tamme laastu vette pannakse lõngad $\frac{1}{2}$ tunniks keema.

Lepa koori keedetakse 3—4 tundi, lastakse läbi sõela ja silmakivi leotatakse värvivette. Lõngad värvatakse tamme laastu veest välja ja pannakse lepa koore vette 1 tunniks keema. Lõng võetakse katlast ja pannakse kuivama. Pääle selle pannakse

need jahedasse tamme laastu vette. Kuivatatakse, ja siis lepa koore vette. Nii jätkatakse, kuni lõng täitsa must on.

Tahetakse halli värvi, siis pannakse ainult 2 kuni 3 korda lõngad ühte kui ka teise värvivette. Lõngad peavad aga vahe peal ikka kuivama.

Nr. 8. Brongsí kollane.

6 naela kanarpikka.

6 loodi maarjajääd.

Kanarpikud raiutakse peenikeseks ja keedetakse 3—4 tundi. Värvivesi lastakse läbi sõela ja lõngad ühes maarjajäaga pannakse 1 tunniks keema.

Nr. 9. Hallikas lilla.

6 naela kuivatatud kase koori.

2 loodi sinisoola (rauavitriol).

Kase koori leotatakse üks päev, keedetakse selle järele 2 tundi ja lastakse läbi sõela, mille järele lõngu selles värvivees 1—2 tundi keedetakse. Lõngad võetakse välja, sinisool leotatakse sisse ja vesi jahutatakse ära ja lõngad pannakse uuesti $\frac{1}{2}$ tunniks keema.

Nr. 10. Hallikas kollane.

5 loodi maarjajääd.

4 naela paluka varsi.

Paluka varred raiutakse peenikeseks, keedetakse 3 tundi ja lastakse läbi sõela, mille järele lõngad 1 tunniks keema pannakse.

Nr. 11. Punakas kollane.

5 naela kuiyi kaselehti.

4 loodi maarjajääd.

Kase lehti keedetakse tund aega, lastakse läbi sõela ja lõngad ühes maarjajääga pannakse $\frac{1}{2}$ —1 tunniks keema, mille järele neid loputamata kuivatatakse. Pääle kuivamist pannakse lõngad mõneks tunniks nõrka libedasse likku.

Nr. 12. Rohekas kollane.

5 loodi maarjajääd.

5 naela sookaelu.

Sookaelu keedetakse 2 tundi, lastakse läbi sõela, mille järele lõngu selles värvivees $\frac{1}{2}$ —1 tundi keedetakse. Värv on iseäranis kestev.

Nr. 13. Sambla roheline.

1 loodi kroomhapu kaali.

5 neela kanarpikka.

Kanarpikka keedetakse 3—4 tundi ja lastakse läbi sõela, mille järele enne kroomhapu kaalis keedetud lõngu 1—2 tundi kanarpiku vees keedetakse.

Nr. 14. Pruun värv, puuvilla ja linasele.

20 toopi peenikeseks raiutud kuuse käbisid.

5 loodi maarjajääd.

Kuuse käbisid keedetakse 4 tundi, värvivesi lastakse läbi sõela, maarjajää leotatakse sisse ja lastakse $\frac{1}{2}$ tundi keeda. Selle järele keedetakse lõngu selles värvivees, pikkamööda segades 1 tund.

Lõngad võetakse välja, kuivatatakse ja keedetakse pääle selle veel $\frac{1}{2}$ tundi kaunis vägevas kase puu tuha libedas. Lõngu kuivatatakse enne loputamist.

— — —

Eelpool antud värvi-retseptide juures on lõnga määr igal pool 1 nael.

Sisu.

	Lhk.
Eessõnaks	5
Juhatus	7
Villa ja villase lõnga pesemine	8
Lõngade keetmine enne värvimist	9
Värvimine	10
Taimede keetmine	11
Kuidas lõnga värvi muuta või kuidas järelvärvida saab	11
Libeda valmistamine	11
Värvitud lõngade pesemine ja kuivatamine	12
Kunas taimi korjata	12
Taimed, mis üleüldiselt värvimiseks tarvitusel	13
Väljamaa taimed	14
Keemilised ained	16
Indigo (n. n. sinikivi sinine) lõngaõliga valmistatud	16
Potisinise valmistamine ennevanast	17
1. Rohekas kollane	18
2. Rohekas kollane	19
3. Hele pruun	19
4. Hall	19
5. Pruunikas kollane	19
6. Kollane	19
7. Brongs-kollane	20
8. Tume kollane	20
9. Pruun	20
10. Telliskivi punane	20
11. Tsitroni kollane	21
12. Hallikas pruun	21

	Lhk.
13. Roheline	21
14. Hele rohekas pruun	21
15. Kollakas pruun	22
16. Hele pruun	22
17. Hallikas pruun	22
18. Rohekas hall	22
19. Hele pruun	22
20. Luitunud pruun	23
21. Hele pruun	23
22. Hele hallikas pruun	23
23. Hall	23
24. Roosakas hall	24
25. Hele pruun	24
26. Pruun	24
27. Hele pruun	24
28. Tume pruun	24
29. Pruun	25
30. Punakas pruun	25
31. Hele pruun	26
32. Kollane	26
33. Rohekas pruun	26
34. Tume kollane	26
35. Hele punakas pruun	27
36. Pruunikas roheline	27
37. Tume pruun	27
38. Hele pruunikas hall	28
39. Hallikas roheline	28
40. Hallikas roheline	29
41. Mustjas hall	29
42. Mustjas hall	29
43. Hallikas roheline	30
44. Hallikas pruun	30
45. Hall	30
46. Hall	31

	Lhk.
47. Hall (lillakas)	31
48. Käre telliskivi punane	31
49. Tume madara punane	31
50. Madara punane	32
51. Tume madara punane	32
52. Roosa (terrakota)	33
53. Roosakas punane	33
54. Hallikas lilla	33
55. Hallikas lilla	33
56. Lilla	33
57. Punakas lilla	34
58. Sinikas lilla	34
59. Sinikas lilla	34
60. Sinine	35
61. Tume sinine	35
62. Tume sinikas hall	35
63. Sinine	36
64. Kare sinine	36
65. Hele sinine	36
66. Tume rohekas sinine	36
67. Tume rohekas sinine	37
68. Tume rohekas sinine	37
69. Hallikas sinine	38
70. Hele sinine	38
71. Hele rohekas sinine	38
72. Roheline	38
73. Hallikas roheline	39
74. Roheline	39
75. Hele roheline	39
76. Rohekas sinine	40
77. Tume sinikas roheline	40
78. Rohekas hall	40
79. Rohekas sinine	40
80. Hele roheline	41

	Lhk.
81. Tume sinikas roheline	41
82. Tume roheline	41
83. Tume pruun	42
84. Mustjas pruun	42
85. Pruunikas roheline	43
86. Hele hall	43
87. Tume roheline	43
88. Pruunikas roheline	43
89. Pruunikas roheline	44
90. Pruunikas roheline	44
91. Roheline	44
Värvid puuvilla ja linase lõnga jaoks	45
Värvid puuvilla lõnga jaoks	45
1. Kollane	45
2. Rohekas kollane	46
3. Tume rohekas kollane	46
4. Hele kollane	46
5. Valkjas sinine	47
6. Hele pruun	57
7. Must	47
8. Brongs-kollane	48
9. Hallikas lilla	48
10. Hallikas kollane	48
11. Punakas kollane	49
12. Rohekas kollane	49
13. Sambla roheline	49
14. Pruun värv puuvilla ja linasele	49

www.books2ebooks.eu